

Pyhien juhlina. Marttyyri

Aamupalveluksen evankeliumi (kreikkalaisen perinteen mukainen)

(Luuk. 12: 2 – 12)

”Herra sanoi opetuslapsilleen: ”Ei ole kätköä, joka ei paljastu, ei salaisuutta, joka ei tule ilmi. Niinpä se, mitä te sanotte pimeässä, kuullaan päivänvalossa, ja mitä te neljän seinän sisällä kuiskaatte toisen korvaan, se kuulutetaan julki katoilta. ”Minä sanon teille, ystäväilleni: Älkää pelätkö niitä, jotka tappavat ruumiin mutta joiden valta ei ulotu sen pitemmälle. Kuulkaa, ketä teidän tulee pelätä. Pelätkää häntä, jolla on valta sekä tappaa ihminen että syöstä hänet helvettiin. Niin, sanon teille: häntä teidän on pelättävä. Varpusia saa kahdella kolikolla viisi, eikö niin? Silti Jumala ei unohda yhtäkään niistä. Teidän jokainen hiuskarvannekin on laskettu. Älkää siis pelätkö. Olettehan te arvokkaampia kuin kaikki varpuset. ”Minä sanon teille: Joka tunnustautuu minun omakseni ihmisten edessä, sen on Ihmisen Poika tunnustava omakseen Jumalan enkelien edessä. Mutta joka ihmisten edessä kieltää minut, se tullaan kieltämään Jumalan enkelien edessä. Ja jokaiselle joka sanoo jotakin Ihmisen Poikaa vastaan, annetaan anteeksi, mutta sille, joka herjaa Pyhää Henkeä, ei anteeksi anneta. ”Kun teitä kuljetetaan synagogiin ja viranomaisten ja esivallan eteen, älkää olko huolissanne siitä, mitä puhutte ja miten puolustatte itseänne. Kun se hetki tulee, Pyhä Henki neuvo, mitä teidän on sanottava.”

Vastaavaa tekstiä on Matteuksella (Matt. 10: 26 – 33; 12: 32; 10: 19 – 20) sekä Markuksella (Mark. 4: 22; 8: 38; 3: 28 – 30; 13: 11).

Tämänpäiväinen teksti käsittelee uhkaa, joka tulee uskovien yhteisön ulkopuolelta. Edellisen tekstin loppuosa paljasti yhdeksi vastustajaksi fariseukset. He ovat liian ankaria ja eivät toimi oman opetuksensa mukaan. Heidän opetuksensa voi olla hyvin vaikuttavaa mutta heidän väärä opetuksensa ja toimintansa lopulta paljastuu. Viimeistään viimeisellä tuomiolla kaikki paljastuu. Voi olla, että Jeesus viittaa tällä siihen, mitä tapahtui ennen tätä puhetta. Lainopettajat ja fariseukset ”kuuntelivat valppaasti saadakseen hänet kiinni hänen omista sanoistaan” (Luuk. 11: 54). Heidän toimintansa Jeesusta vastaan on tuleva ilmi.

Samalla tavoin kuin Jeesuksen toiminta sai vastustajia, myös Jeesuksen opetuslasten toiminta tulee saamaan vastustajia. Sitten Jeesus nimittää opetuslapsiaan ystävikseen. Tämä on ainoa kerta synoptisissa (Matteuksen, Markuksen ja Luukkaan) evankeliumeissa, kun Jeesus käyttää tällaista sanontaa. Näin Hän erottaa fariseuksille tarkoitettun puheen opetuslapsille tarkoitettusta puheesta.

Nyt Kristus valmistaa opetuslapsiaan edessä olevaan koitokseen. ”Pelätkää häntä, jolla on valta sekä tappaa ihminen että syöstä hänet helvettiin.” Kyseessä on Jumala (vrt. Sananl. 9: 10: ”Herran pelko on viisauden alku”).

”Syöstä helvettiin” ansaitsee huomion. Kyse on Ben-Hinnomin laaksosta, joka sijaitsi Jerusalemin eteläpuolella. Alue toimi aikanaan myös Jerusalemin kaatopaikkana. Nyt Jeesus viittaa siihen, että Juudean kuningaskunnan aikana siellä suoritettiin myös ihmisuhreja epäjumala Molokille (vrt. 2. Kun. 23: 10, kuningas Josian suorittamista jumalanpalveluksen puhdistuksesta luku 23: 1 – 24). Tästä laaksosta tuli ikuisen rangaistuksen vertauskuva. Opetuslapsia kehoitetaan olemaan uskollisia Jumalalle ja Jumalan Pojan sanomalle. Jumala hallitsee jokaisen ihmisen elämää. Sitten Jeesus käyttää apunaan huumoria aloittaen pienestä asiasta ja tullen suurempaan. Pienin ruokapöydän laji on varpunen. Ohuin ihmisen osa on hiuskarva. Jos Jumala pitää lukua näistä, niin kyllä Hän huolehtii opetuslapsistakin. Opetuslapsia kehoitetaan pelottomasti tunnustamaan uskonsa.

Ruumiillinen kuolema koskee kaikkia. Mutta mihin joutuu ihmisen sielu? Ruumiillinen kuolema on nopea. Lopullinen ero Jumalasta ei pääty koskaan. ”Pelätkää häntä jolla on valta sekä tappaa ihminen että syöstä hänet helvettiin”. Tämä tarkoittaa Jumalaa. Tässä ei sanota, että Hän tappaa ja syöksee ihmisen helvettiin, vaan että Hänellä on siihen valta. Syntinenkin ihminen, vaikka hän ruumiillisesti kuolee, voi pelastua taivasten valtakuntaan, voi pelastua helvetiltä. Tähän vaikuttaa katumus ja lähimmäisen rakastaminen. Kirkko kehottaa ihmisiä almujen antamiseen ja rukoukseen kuolleiden puolesta. Erityisesti kehoitetaan muistelemaan vainajia liturgian yhteydessä. Ennen liturgian alkua pappi toimittaa proskomidin, lahjojen esiintuomisen, alttarissa. Siinä yhteydessä hän ottaa kirkkoleivistä (proskuna, profora) myös pieniä palasia niiden ihmisten puolesta, joiden puolesta häntä pyydetään rukoilemaan (muistelulaput, muistelukirjat) lausuen muisteltavien (etu)nimet. Nämä osat laitetaan diskokselle yhdessä pyhitettävän ehtoollisleivän (Kristus Karitsa) kanssa. Ne muisteluosat ovat osa ehtoollista, vaikka niitä ei ehtoollisessa kansalle jaetakaan.

Helvetti ja tuonela (hades) ovat kaksi eri asiaa. Kuoleman jälkeen ihmisen sielu joutuu tuonelaan ja on siellä Kristuksen toiseen tulemiseen asti. Viimeisellä tuomiolla ne ihmiset, jotka eivät ole syntejään katuneet, joutuvat kadotukseen (”helvettiin”). He ovat kadottaneet Jumalansa ja sanalla todellisen elämän Hänen yhteydessään.

Kristusta ei saa kieltää. Jos me kiellämme Kristuksen, me samalla kiellämme itseltämme pelastuksen. Mutta tässä ei kehoiteta etsimään kuolemaa. Mahdollisten vainojen aikana voi paeta, piiloutua. Mutta kysyttäessä usko Kristukseen on tunnustettava.

Palkintona opetuslapsena olostä on se, että tuomiolla Jeesukselle uskolliset on Ihmisen Poika tunnustava. Jae kymmenen kuuluu lukea yhdessä jakeiden yksitoista ja kaksitoista kanssa. Jakeessa kymmenen todetaan, että Ihmisen Poikaa vastaan sanottu annetaan anteeksi, mutta Pyhää Henkeä herjannut ei saa anteeksi. Kirkon käsityksen mukaan Ihmisen Poikaa vastaan tarkoitettu synti oli Jeesuksen aikalaisten hyvin kriittistä arvostelua siitä, että Hän söi ja joi syntisten kanssa. Se on myös sitä, että ennen kääntymystään uskoon ihminen pitää Jeesusta tavallisena ihmisenä.

Mikä tämä Pyhän Hengen herjaus on? Jakeessa yksitoista puhutaan synagogan ja esivallan eteen viemisestä. Jae kaksitoista kertoo, että Pyhä Henki neuvoo, mitä pitää sanoa. Synti Pyhää Henkeä vastaan on itsepäinen kieltäytyminen vastaanottaa kristillinen sanoma, mitä Pyhälle Hengelle kihlattu Kirkko julistaa kaikille (vrt. Luuk. 8: 10; 11: 14 – 26; vrt. myös Matt. 12: 31 – 32). Mutta jos ihminen kääntyy, tunnustaa syntinsä Pyhää Henkeä vastaan, niin sekin annetaan anteeksi. Pysyvää Pyhän Hengen kieltämistä ei voi antaa anteeksi.

Marttyyrin juhlan epistola (slaavilaisen perinteen mukaan)

(2. Tim. 2: 1 – 10)

”Poikani Timoteus, vahvistakoon siis Kristuksen Jeesuksen armo sinua! Kaikki, mitä olet monien todistajien läsnä ollessa minulta kuullut, sinun tulee uskoa luotettaville ihmisille, jotka pystyvät myös opettamaan muita. Kärsi sinäkin vaivaa niin kuin Kristuksen Jeesuksen kelpo sotilas. Ei kukaan sotilaana palveleva sekaannu jokapäiväisen elämän toimiin, jos haluaa, että päällikkö on häneen tyytyväinen. Ei myöskään urheilija saa voitonseppelettä, ellei hän kilpaile sääntöjen mukaisesti. Maanmiehen, joka raskaan työn tekee, tulee ensimmäisenä saada osansa sadosta. Mieti sanojani! Herra kyllä antaa sinulle ymmärrystä kaikkeen. Muista, että Jeesus Kristus, Daavidin jälkeläinen, on herätetty kuolleista, niin kuin minä julistan. Hänen vuokseen minä kärsin, olen vielä kahleissa kuin rikollinen. Mutta Jumalan sana ei ole kahleissa. Siksi kestä mitä tahansa Jumalan valittujen tähden, jotta hekin saavuttaisivat pelastuksen, jonka Kristus Jeesus on hankkinut, ja sen mukana ikuisen kirkkauden.”

”Vahvistakoon siis Kristuksen Jeesuksen armo sinua” viittaa edeltävään tekstiin, jossa Paavali pyysi Onesiforokselle Herran laupeutta. Timoteuksen tuli seurata Onesiforoksen esimerkkiä toiminnassaan. Onesiforos auttoi Paavalia paljon.

Seuraavaksi Paavali kirjoittaa uskon ja opetuksen siirtämisestä kolmannelle sukupolvelle. Timoteus on ensimmäinen sukupolvi, joka siirtää opetuksen ”luotettaville ihmisille” (toinen sukupolvi), jotka opettavat ”muita” (kolmas sukupolvi). ”Monien todistajien läsnä ollessa minulta kuullut” voi tarkoittaa useita asioita. Se voi liittyä Timoteuksen vihkimiseen (2. Tim. 1: 6; 1. Tim. 1: 18; 4: 14) tai siihen, että jokin asia oli ”vahvistettava kahden tai kolmen todistajan sanalla” (5. Moos. 19: 15).

Tässä on esillä selvä ketju opetuksen siirtämisestä eteenpäin. Opetus tulee Paavalilta, joka sai sen Kristukselta. Mitään ei ole salattu vain pienelle ryhmälle, niin kuin yleensä muissa tuon ajan uskonnoissa. Tämä opetus on siis tarkoitettu kaikille Kirkon jäsenille.

Kristityn elämään kuuluu usko ja Kirkon opin siirtäminen seuraavalle sukupolvelle. Sen lisäksi kristitty voi joutua kohtaamaan erilaisia vaikeuksia. Paavali kehottaa Timoteusta kärsimään vaivaa ja antaa kolme esimerkkiä seurattavaksi. Ne eivät ole hänen omaa tuotostaan, vaan hän on lainannut ne stoalaisesta filosofiasta. Paavali on käyttänyt samantapaisia esimerkkejä muualla (1. Kor. 9: 7, 24 – 27). Tässä sotilas opettaa tarvetta määrätietoiseen toimintaan, urheilija itsensä kieltämiseen ja maamies voimakkaaseen ponnistukseen.

Paavali ei kuitenkaan tarkasti kerro, mitä hänen esimerkkinsä tarkoittavat. Timoteuksen pitää itse ymmärtää Herran avulla sanojen merkitys: ”Mieti sanojani! Herra kyllä antaa sinulle ymmärrystä kakkeen.”

Tekstin loppuosa kertoo Paavalin uskollisuudesta Kristukselle. Jumala antaa ymmärryksen kaikkeen. Tässä ”kaikki” tarkoittanee Jumalan ilmoitusta. Hän ilmaisee oppinsa lähteen selvästi: ”minun evankeliumini mukaan”. Tässä se merkitsee Paavalin julistamaa ilosanomaa. Hän ilmaisee myös, että Kristus on herätetty kuolleista.

Marttyyrin juhlan liturgian evankeliumi (kreikkalaisessa perinteessä ja toinen vaihtoehto slaavilaisessa perinteessä)

(*Joh. 15:17 – 16:2*)

”Herra sanoi opetuslapsilleen: Tämän käskyn minä annan teille: rakastakaa toisianne. Jos maailma vihaa teitä, muistakaa, että ennen teitä se on vihannut minua. Jos te kuuluisitte tähän maailmaan, se rakastaisi teitä, omiaan. Mutta te ette kuulu maailmaan, koska minä olen teidät siitä omikseni valinnut, ja siksi maailma vihaa teitä. Muistakaa, mitä teille sanoin, ei palvelija ole herraansa suurempi. Jos minua on vainottu, vainotaan teitäkin. Jos minun sanaani on kuultu, kuullaan myös teidän sanaanne. Kaiken tämän ihmiset tekevät teille minun nimeni tähden, siksi etteivät tunne häntä, joka on minut lähettänyt. Jos minä en olisi tullut ja puhunut heille, he eivät olisi syyllisiä, mutta nyt heidän on mahdotonta puolustella syntiään. Joka vihaa minua, vihaa myös Isääni. Ellen olisi tehnyt heidän keskuudessaan tekoja, joita kukaan toinen ei ole tehnyt, he eivät olisi syyllisiä. Mutta nyt he ovat nähneet minun tekoni ja vihaavat sekä minua että Isääni. Näin täytyi käydä, jotta toteutuisivat heidän kirjoitustensa sana: ”He ovat syyttä vihanneet minua.” Te saatte puolustajan; minä lähetän hänet Isän luota. Hän, Totuuden Henki, lähtee Isän luota ja todistaa minusta. Myös te olette minun todistajiani, olettehan olleet kanssani alusta asti. Olen puhunut teille tämän, ettei uskonne koetuksissa sortuisi. Teidät erotetaan synagogasta, ja tulee sekin aika, jolloin jokainen, joka surmaa jonkun teistä, luulee toimittavansa pyhän palveluksen Jumalalle.”

Tämä teksti on osa Jeesuksen opetuspuhetta opetuslapsilleen aterian jälkeen ennen Hänen vangitsemistaan Getsemanen puutarhassa. Tekstin alku, käsky rakastaa toisiaan, liittyy opetuslasten asemaan. Jeesuksen opetuslapsista oli tullut hänen ystäviään, he eivät enää ole palvelijoita, sillä palvelija ei tiedä isäntänsä aikeita, vaan he ovat ystäviä, sillä Jeesus paljastaa heille kaiken. Aikaisemmin evankeliumi oli korostanut uskoa pelastumisen ehtona, nyt korostetaan toimintaa, koska ollaat ystäviä. Tässä toiminnassa korostuu rakkaus.

Teksti käsittelee uskovan ihmisen suhdetta maailmaan. Tekstin alkupuolella tuodaan vastakkain viha ja rakkaus. Maailma on vihaava opetuslapsia, sillä opetuslapsista tulee Jeesuksen edustajia. Jos maailma vihasi Jeesusta, niin se vihaa myös Hänen edustajiaan. Maailma tässä tarkoittaa kaikkea Jumalaa vastustavaa toimintaa. Maailma on syyllinen, sillä se vainoaa opetuslapsia. ”He ovat syyttä vihanneet minua” löytyy kahdestakin eri psalmista (39: 19 ja 69:5). Näin Jeesus valmistaa opetuslapsiaan tuleviin vainoihin. Maailmalla tarkoitetaan tässä Jumalaa vastustavaa maailmaa, ei koko maailmaa. Tässä mainittu maailma vihaa totuutta ja rakkautta.

Vaikka juutalaiset ovat nähneet Jeesuksen toiminnan, he eivät usko Häntä. He vihaavat Häntä ja samalla Hänen Isäänsä. ”He ovat syyttä vihanneet minua” on lainaus Daavidin psalmista (35: 19; 69: 5).

Sitten luvataan puolustaja, Totuuden Henki. Jeesus lähettää hänet Isän luota ja Totuuden Henki lähtee Isästä, aivan kuten me uskontunnustuksessa todistamme. Pyhän Hengen tehtävänä on todistaa Jeesuksesta. Tekstissä yhdistetään Pyhän Hengen todistus ja opetuslasten todistus. Todistus Jeesuksesta sisältyy käskyyn ”tuottaa hedelmää” (Joh. 15: 8).

Tämä maininta, että Jeesus lähettää Isän luota Pyhän Hengen, on saattanut vaikuttaa Kirkon läntisessä osassa, Toledon paikallisessa kirkolliskokouksessa vuonna 589 tehtyyn päätökseen. Kyseinen paikallinen kirkolliskokous vastusti areiolaisuutta ja korostaakseen Kristuksen jumaluutta lisäsi uskontunnustukseen sanat ”ja Pojasta” (Filioque). Tekstin mukaan Pyhä Henki lähtisi ”Isästä ja Pojasta”. Tätä ortodoksinen kirkko ei hyväksynyt. Asiasta kehittyi myöhemmin iso kiista ja se oli yksi syy ortodoksinen ja katolisen kirkon väliseen kiistaan. Ortodoksinen kirkko korostaa samassa tekstissä olevaa mainintaa: ”totuuden Henki, lähtee Isän luota”. Katolisesta kirkosta uskonpuhdistuksen yhteydessä eronneet kirkot omaksuivat uskontunnustuksen Filioquen kanssa. Viimeisien vuosien aikana kristikunnassa on käyty keskustelua asiasta. Osa läntisistä kirkoista näyttää olevan valmis luopumaan kyseisestä käsitteestä uskontunnustuksessa ja palauttamaan käyttöön alkuperäisen muodon: Pyhä Henki lähtee Isästä. Keskusteluun asiasta osallistuvat myös yksittäiset katolisen kirkon teologit. Pyhän Hengen lähteminen Isästä tapahtuu iankaikkisuudessa. Kristus lähetti Pyhän Hengen opetuslapsilleen historian tietynä hetkenä.

Teksti loppuu siihen, että Jeesus valmistaa opetuslapsia tuleviin vainoihin. Hän varoittaa uskosta luopumisesta, näitäkin tulee tapahtumaan. Me emme tiedä, mitä vainoja Jeesus tai evankeliumin kirjoittaja Johannes tarkoitti. Ne voivat olla niitä vainoja, mitä kuvataan Apostolien teoissa, mutta jos teksti on enemmän Johanneksen muokkaamaa, niin tekstillä voidaan viitata niihin vainoihin, joita Johanneksen perustamat seurakunnat Vähä-Aasiassa kohtasivat.

Marttyyrin juhlan liturgian evankeliumi (slaavilaisen perinteen toinen vaihtoehto)

Luuk. 12: 12 – 19

Teksti on sama, kuin kreikkalaisen perinteen yhden marttyyrin yleinen aamupalveluksen evankeliumi.